

Posudek diplomové práce Michaely Pěkníkové Proměna literárních hrdinů u dětí předškolního věku

Na diplomové práci Michaely Pěkníkové oceňuji již volbu tématu, vědomě uskutečněnou s ohledem na praktické využití v diplomantčině budoucí učitelské praxi. Výchova k budoucímu aktivnímu čtenářství je bezesporu jedním z důležitých úkolů předškolního vzdělávání a je to právě fenomén literární postavy – který si diplomantka zvolila jako předmět svého zájmu -, jenž je jedním z opěrných bodů při budování vztahu dítěte ke knize. Diplomantka celou svou práci dává najevo, že jí není osud čtenářství v naší společnosti lhostejný, že chce k jeho rozvoji vlastními silami přispět a že tak chce činit poučeně.

Teoretická část je velmi široce založena, možná až příliš extenzivně. Na druhou stranu chápu diplomantčinu snahu neopominout žádný z relevantních kontextů zvoleného tématu. Oceňuji rovněž, že se diplomantka seznámila s velkým množstvím relevantní odborné literatury z různých vědních oborů a dokázala jejich podněty přetavit v přehledný a smysluplný výklad. Z částí věnovaných literární problematice oceňuji zejména kapitolu věnovanou teorii postavy; je až obdivuhodné, jak diplomantka dokázala na několika stranách přetavit podněty z metodologicky různorodé odborné literatury v konzistentní výklad, jenž je naprosto postačujícím teoretickým podložím pro praktickou část práce. Naproti tomu kapitola o literatuře pro děti a mládež, zejména pak o jejich dějinách, je poměrně povšechná a jiná vlastně ani být nemůže, vzhledem k omezenému rozsahu, který jí diplomantka mohla věnovat.

V praktické části se diplomantka pokusila zmapovat to, co jí na tématu literární postavy vzhledem k její budoucí práci v mateřské škole zajímá nejvíce: jací jsou současní literární hrdinové dětí předškolního věku a zda je v této oblibě nějaká kontinuita s generací jejich rodičů a prarodičů. Na diplomantčině přístupu ke kvantitativní části výzkumu oceňuji, že k jeho výsledkům přistupuje s nadhledem, tzn. nesnaží se je nadhodnocovat, vnímá je věcně a uvědomuje si jejich limity, dané hlavně omezeným počtem respondentů (na této skutečnosti se bezesporu i podepsala současná epidemiologická situace).

Za daleko podstatnější však považuji kvalitativní část výzkumu. Autorka zde šla cestou vytváření tzv. čtenářských biografí, což je směr realizovaný u nás Jiřím Trávníčkem, jehož knihou Česká čtenářská republika: generace, fenomény, životopisy se diplomantka ve svém kvalitativním výzkumu inspirovala. Dalo by se namítnout, že jde o vzorek pouhých pěti rodin, nicméně i na tomto omezeném prostoru se autorce podařilo vytvořit neobyčejně zajímavý průhled do čtenářského života současných českých rodin. Je to bezesporu dáno zejména diplomantčinou schopností vybrat typologicky odlišné rodiny, dále uměním vést s nimi informačně hodnotný rozhovor a v neposlední řadě i schopností vyhodnotit jeho výsledky. Je potěšující, že všech pět rodin bez ohledu na to, jak velké místo zaujímají knihy v jejich domácnosti a čtenářství v jejich životě, vnímají jako důležité děti ke knize vést; je zřejmé, že tento postulát funguje jako jistý společenský imperativ, což vytváří příznivou půdu pro institucionální rozvoj čtenářství prostřednictvím škol, knihoven, médií. Je samozřejmě otázkou, jak tomu je v rodinách se základním vzděláním, v rodinách sociálně slabých, či přímo sociálně vyloučených. Tímto konstatováním však nechci v žádném případě diplomantce vytknout, že žádnou takovou rodinu do svého vzorku nezařadila, neboť předpokládám, že by bylo obtížné jí pro podobný vhled do rodinného soukromí získat.

Na diplomové práci Michaely Pěkníkové si velmi cením bytostného zaujetí pro zvolené téma, úsilí přistoupit k němu komplexně, poučena znalostmi z různých vědních oborů. Oceňuji rovněž jasnou strukturu práce a kultivovaný styl podání. A v neposlední řadě práci oceňuji pro zajímavý kvalitativní výzkum, jenž ukazuje cestu potenciálnímu širšímu šetření tohoto typu, jež by bylo bezesporu vítané a potřebné.

Námět pro diskusi při obhajobě:

Jedním ze zjištění předkládaného kvantitativního výzkumu je skutečnost, že nemalá část současných dětí předškolního věku nemá (alespoň podle tvrzení svých rodičů) žádné oblíbené literární postavy (viz s. 77). Jaké jsou podle Vás příčiny této znepokojující situace, znepokojující proto, že by mohla naznačovat vzrůstající lhostejnost dětí vůči předkládaným knižním titulům, neschopnost bytostného zaujetí příběhy v nich vyprávěnými? Jaké cesty byste jako učitelka v mateřské škole volila v zájmu posílení vztahu dětského recipienta k literárním hrdinům?

Předložená práce splňuje veškeré požadavky kladené na diplomové práce ve studijním programu Pedagogika předškolního věku. Plně ji proto doporučuji k obhajobě.

V Praze, dne 16. května 2021

prof. PhDr. Dagmar Mocná, CSc.